

Handleiding bij bronnenonderzoek

In het stadsarchief van Amsterdam liggen allerlei archiefstukken die te maken hebben met de geschiedenis van Amsterdam. Als je al deze stukken achter elkaar zou leggen, zou je 50 kilometer aan archiefstukken krijgen! In het archief liggen zowel geschreven archiefstukken als beeldmateriaal. De archiefstukken kan je gebruiken om (historisch) bronnenonderzoek te doen. Voordat je dit doet, is het belangrijk dat je weet hoe je de archiefstukken kan gebruiken.

Wat voor soorten bronnen zijn er?

Bronnen geven informatie, bijvoorbeeld over objecten, personen of gebeurtenissen. We maken onderscheid tussen twee soorten bronnen: primair en secundair.

Primaire bronnen zijn bronnen van eerste hand. Deze bronnen geven informatie die direct te maken heeft met het object, de persoon of de gebeurtenis. De bron komt dus uit dezelfde tijd en is niet later samengesteld. Primaire bronnen kunnen zowel geschreven als ongeschreven zijn. Het dagboek van Anne Frank is een voorbeeld van een geschreven primaire bron. Ook kranten, brieven en bijvoorbeeld overheidspapieren zijn voorbeelden van geschreven primaire bronnen. Een prehistorische grottekening of een cameraopnames van een toespraak van Hitler zijn voorbeelden van een ongeschreven primaire bron. Ook spotprenten, interviews, standbeelden, gebouwen en voorwerpen zijn ook voorbeelden van ongeschreven primaire bronnen. Primaire bronnen kunnen bewust of onbewust gemaakt zijn. Een standbeeld van Napoleon Bonaparte is bewust gemaakt door de beeldhouwer, met het beeld werd het belang van Napoleon uitgebeeld en de bedoeling was dat het standbeeld voor de komende generaties bewaard bleef. Brieven die gedeporteerden uit de trein naar Auschwitz gooiden in de hoop dat ze familie zouden bereiken en die bewaard zijn gebleven, zijn voorbeelden van 'onbedoelde' primaire bronnen: de brieven werden niet geschreven met de intentie dat ze later in een archief of museum terecht zouden komen.

Secundaire bronnen beschrijven het verleden. De bronnen zijn vervaardigd na een gebeurtenis en gemaakt door iemand (bijvoorbeeld een historicus of andere onderzoeker) die niet direct betrokken was bij een object, persoon of de gebeurtenis waar de bron over gaat. Waar een primaire bron uit de tijd zelf stamt, is een secundaire bron vaak later geschreven. Een voorbeeld van een secundaire bron is een biografie over Anne Frank. Ook het lesboek dat je tijdens de geschiedenislessen gebruikt of andere naslagwerken zijn voorbeelden van secundaire bronnen.

Hoe doe je bronnenonderzoek?

Het doen van bronnenonderzoek kan erg lastig zijn, maar is ook erg leuk. Waar je bij bronnenonderzoek rekening mee moet houden is dat een bron altijd is beïnvloed door zijn maker. Bronteksten vertellen iets over het wereldbeeld van de vervaardiger. De bron geeft dus niet dé historische werkelijkheid, maar vertelt iets vanuit het perspectief van de maker. Het dagboek van Anne Frank biedt een heel ander perspectief dan dagboek van *Minister für Volksaufklärung und Propaganda* Joseph Goebbels, terwijl beide dagboeken in dezelfde tijd zijn geschreven. Bij de interpretatie moet je dus altijd rekening houden met de standplaatsgebondenheid van de auteur. Ook is het belangrijk dat je bij de interpretatie van bronnen rekening houdt met de tijd waarin de bron vervaardigd is. Om een bron afkomstig uit de Romeinse Oudheid of de Nederlandse Opstand goed te kunnen interpreteren is het van belang dat je de context kent. Om een bron goed te kunnen interpreteren, moet je een compleet beeld hebben van de plek waar en de tijd waarin de bron werd vervaardigd.

Bij het doen van bronnenonderzoek zijn verschillende vragen van belang. Allereerst is het van belang om te bepalen of een bron primair of secundair is. Als je dit bepaald hebt, probeer je te achterhalen waar, wanneer en door wie een bron is gemaakt. Deze vragen zijn van belang voor de context van de bron. Vervolgens stel je jezelf de vraag waarom een maker de bron heeft gemaakt. Dit is van belang voor het perspectief van waaruit de bron is vervaardigd. Daarna richt je je op de inhoud van de bron: welke historische gebeurtenis of welke personen en begrippen horen bij de bron? Ook kijk je welke politieke, economische, sociale en culturele kenmerken bij de bron horen. Deze vragen kun je zowel stellen over geschreven- als ongeschreven primaire bronnen. Bij het beoordelen van ongeschreven primaire bronnen komen nog extra vaardigheden kijken. Bijvoorbeeld het herkennen en interpreteren van symboliek in een afbeelding en het herkennen van historische personen en gebeurtenissen.